

ZƏR QƏDRİNİ BİLƏN ZƏRGƏR

Vüqar Əhməd
AMEA Nizami Gəncəvi adına
Ədəbiyyat İnstitutunun Mətbuat tarixi
və publisistika şöbəsinin müdiri,
filologiya elmləri doktoru,
professor.

(Əvvəli ötən sayımızda)

Şirməmməd müəllim yuxarıda qeyd olunduğu kimi Məhəmməd Əmin Rəsulzadə haqqında onun 1920-ci ilə qədərki yaradıcılığını əhatə edən beş kitab, daha doğrusu beş cildliyi nəşr etdirmişdir. Lakin qocaman alimimiz bununla kifayətlənmişdir. O, Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin mühacirətdə yaşadığı dövrlərdə də yazdığı əsərləri, məqalələri tapıb üzə çıxarmaq fikrindədir. Şirməmməd müəllim Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin mühacirətdə olduğu dövrlərdə redaktoru olduğu məcmuələri - "Yeni Qafqasiya", "Azəri türkü", "Odlu yurd" və başqa dərgiləri, qəzetləri toplayıb tərtib edərək nəşr etdirmək istəyir. Hələlik zaman-zaman "Yeni Qafqasiya", "Odlu yurd"da dərc olunmuş məqalələri "525"-ci qəzetin şənbə nömrəsində dərc etdirən Şirməmməd müəllim deyir ki, o məcmuələrdə Azərbaycan milli istiqlal hərəkatına, Azərbaycanın gerçək tarixinə dair o qədər dəyərli sənədlər, yazılar, məqalələr var ki, bunların burda olması bizim tariximizi öyrənmək üçün vacibdir.

Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin redaktoru olduğu "Odlu yurd" qəzetindən bir parçanı göstərmək kifayətdir ki, Moskvada məhz azərbaycanlıları öz-məkdən ötrü o zamanlarda Azərbaycan maarifini idarə edən erməni Mirzoyanın necə riyakar olduğu və Azərbaycan xalqına qarşı məkrli mövqə tutduğu aşkara çıxsın.

"Fəqət Azərbaycan maarifini idarə edən Mirzoyan, Rot Hauzer Mişel kimi Moskva mümməsilləri Azərbaycan xalqının gözünü boyamaq məqsədilə ali məktəblərə qəbul ediləcək tələbələrə 60 nisbətində türk olmasına qərar vermişdilər. İştə tam bu sırada firqə xəttindən inhirat (sapma) cürmilə (təqsirilə) Azərbaycan kommunist firqəsində iflas və inhilal özünü göstərincə məsələ şəklini dəyişərək sinfi bir mahiyyət aldı. Ali məktəblərə girmək istəyən 1500 türk tələbədə yalnız 5 faizi qəbul edilərək yerdə qalanı burjua, qolçomaq, tacir uşağı yabançı ünsür qulpu taxılaraq rədd edildi."

Lakin bu qəzetlərin orijinal saylarını hələ də əldə eləyə bilməyən Şirməmməd müəllim belə bir təklif irəli sürür ki, Azərbaycanda Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin irsini öyrənən xüsusi bir rəsmi təşkilat, yer olmalıdır. Bu bizim tariximizdir. Keçən il

Türkiyədə Əli Yavuz Akpınar və onun dostları "Yeni Qafqasiya" yazılar Məhəmməd Əmin Rəsulzadə 1923-1927" kitabı buraxdılar. 1923-1927-ci illər ərzində "Yeni Qafqasiya" jurnalının 95 nömrəsi çıxıb. Bu 95 nömrədə Məhəmməd Əmin bəyin 144 yazısı dərc olunub. Türkiyəli dostlarımız da bunu ayrıca kitab şəklində çap ediblər. Özü də kitab 390 səhifədə artıqdır. Bu hələ bir jurnalda çap olunan yazılardır. Mən 5 cild nəşr etdirdim. Sonra onun parlamentdəki çıxışlarını ayrıca çap etdirmək istədim, amma etmədim. "Azərbaycan" qəzetindəki parlament hesabatları və şərhərdən ibarət 5 cild buraxmışam. Orda onun parlamentdəki bütün fəaliyyəti əks olunub. Deməli, Azərbaycanda 1920-ci ilə qədər Məhəmməd Əmin Rəsulzadə və cümhuriyyətçilərlə, müsavətçilərlə bağlı nə olubsa bunlar üzədir, öyrənilib və öyrənilir. Mühacirət dövrü ilə məşğul olanlar var, mən onları bilirəm. Türkiyədə xüsusilə məşğul olanlar çoxdur. Mənim bu saat məşğul olduğum "Yeni Qafqasiya"dır. Sağ olsunlar türk qardaşlarımız, mənə göndəriblər. 1929-1931-ci illərdə "Odlar yurd"un 32 sayı çıxıb. İki kitab şəklində buraxıblar. Bütün nömrələri, bütün yazıları olduğu kimi. Biz necə "Əkinçi"ni, "Molla Nəsrəddin"i çap etmişik, o cür, özü də bizdən də yaxşı çap ediblər. Hərəsi 800-dən artıq səhifədir. İndi bunu bizim respublikada çap etmək olmazmı?!

Bir sözlə, Şirməmməd müəllim Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin bütün irsini çap elətdirib xalqa çatdırmaq fikrindədir. Onu da qeyd etmək mütləq lazımdır ki, Şirməmməd müəllim Məhəmməd Əmin Rəsulzadəyə aid bütün yazıları öz vəsaiti, daha doğrusu maaşı hesabına çap elətdirib. Bu da qocaman alimimizin bir insan kimi yüksək mənəvi keyfiyyətlərini, nəcib sifətlərini göstərir. Normal insanlar bilirlər ki, əgər bir insan saleh bir iş görmək uğrunda pulunu, parasını xərcləyirsə, bu insan əsil vətənpərvərdir, xalqını, millətini, torpağını, bayrağını, dövlətini təmənnsiz sevir və nəinki təmənnsiz sevir, xalqın maariflənməsi yolunda sonuncu qəpiyini belə xərcləyir.

Müdrük insanlarımız belə bir söz də işləmişlər ki, vətənpərvər insan gününü bir parça quru çörəklə də başa vurur, vətən satana isə haram yollarla qazandıqı milyonlar belə bəs eləməz. Şirməmməd müəllim eyni zamanda mühafizəkardır. Bir qisim insanlar hökmdarın mühafizləridir. Əsgərlərimiz vətənin mühafizləridir, polislərimiz əsəyişin keşiyində dayanıblar. Alimlərimiz elmlərimizin mühafizləridir. Şirməmməd müəllim kimi insanlarımız isə gerçək tariximizin mühafizləridir.

Şirməmməd müəllim uzun illərdir ki, həqiqətin qarşısındakı pərdələri yırtaraq xalqa gerçəyi anladır. Şirməmməd müəllim bütün bunlarla yanaşı öz çıxışlarında vaxtilə Azərbaycanda jurnalistikanın təməlini qoyan Həsən bəy Zərdəbinin "Əkinçi" qəzetində dərc etdirdiyi məqalələrdən sitatlar götürərək, eşşəklə su satan adı bir erməninin, ermənilərin "Böyük Hayastan" yaratmaq niyyətinin həyata keçməsindən ötrü qazandıqı qəpik-quruşu belə erməni icmasının hesabına keçirtdiyini, azərbaycanlı bəylərin isə xalqın kasıb zümrəsindən ötrü, gənclərin savadlanmasına görə bir qəpik xərcləməmələrini söyləyərək, bir sıra pulu-parası olan imkanlı adamlarda vicdan hissənin oyanması üçün olduqca obrazlı natiqlik məharətindən istifadə edir. Uca Allahın bizə misilsiz ərəcəni olan müqəddəs Qurani-Kərimdə tez-tez vurğulanan bir kəlam var: - "Və tu salata, və tu

zəkata." Yəni ey imkanlı adamlar, namaz qılın, zəkat verin!

Söz yox ki, sosializm ideologiyasının 70 illik zəhərindən sonra insanlarımızın əksəriyyəti namaz qılmaq iqtidarında deyil. Buna görə hələ zaman lazımdır. Lakin hər bir imkanlı insan, xalqın bütünlüklə firavan yaşaması üçün qazancının cəmisi qırxdan birini verə bilər. Bu "zəkat" özü də təkcə kasıb-kusubun, ehtiyac içində yaşayanların qarnını doyuzdurmaqdan, xəstələrin şəfa tapmasından ötrü deyil. Bu "zəkat" həm də xalqın bütünlüklə maariflənməsindən, dostu ilə düşməni tanımasından, ağı-qaradan seçməsindən, haqqı nahaqqa verməməsindən ötrüdür. Şirməmməd müəllimin çoxsaylı məqalələrində bu da öz əksini tapıb ki, dünyanın başqa-başqa ölkələrində yaşayan ermənilər, istər Ermənistanda, istərsə də dünyanın başqa yerlərində yaşayan ermənilərin yüz faiz savadlanmasından, eyni zamanda işğalçı siyasətlərini davam elətdirməkdən ötrü erməni ordusunun silahlanmasına görə varidatlarının ən azı 90 faizini xərcləyirlər. Lakin Azərbaycandakı imkanlı adamlar bu işdə, daha doğrusu ermənilər kimi yalanı yox, həqiqəti bəyan eləməkdə vətənpərvər insanlara köməklik göstərməkdə çox xəsisdilər.

Son illər ərzində Şirməmməd müəllimin "Milli haqq və ədalət axtarışında" (Bakı-"Adiloğlu"-2004), "Mətbu irsimizdən səhifələr" (Bakı-"Çənlibel"-2007), "Publisistik miraz və müasirlik" (Bakı-"Elm"-2007), "Mütəqilliyin çətin yolu... Reallıqlar, düşüncələr" (Bakı-"Elm"-2009), "Uzeyir Hacıbəyli. Nəşrlərdə kənar qoyulmuş mətbu əsərləri" (İki cildə. Bakı-"Elm"-2009-2010), "Məhəmməd Əmin Rəsulzadə. Əsərləri" (Beş cildə. Bakı-"Təhsil"-2014), "Azərbaycan" qəzetində parlament hesabatları və şərhlər" (Üç cildə. Bakı-"Qanun", 2012, 2015, 2016, 2017) kimi kitabları çapdan çıxıb.

Uca Allah yaratdığı bütün məxluqatdan fərqli olaraq yalnız insanı şüurlu olaraq yaratmışdır. Özü də beyni düz işləməyən Çarlz Darvinin uydurduğu kimi insan meymundan əmələ gəlməmişdir, Uca Allah insanı, daha doğrusu ilk insan və ilk peyğəmbər Həzrəti Adəm əleyhəssalamı torpaqdan xəlp edərək insan olaraq yaratmış və ona şüur vermişdir. İnsan yaranandan bəri bir qisim insanlar Uca Allahın onlara verdiyi şüuru düzgün istiqamətləndirməyib, nəfslərinə uyaraq murdar işlər görmüş, fitnə-fəsad törətmiş, möhtəkliklə, fırıldaq məşğul olmuş, yalan danışmış, böhtan atmış və daim ilk növbədə Uca Yaradana üsyan etmişdir. Bu, indi də belədir. Lakin bir qisim insanlar Uca Allahın qoyduğu qadağaları pozmamış, Ulu Yaradan tərəfindən onlara verilən şüuru saleh əməllərə isiqamətləndirmiş, Uca Yaradan tərəfindən onlara verilən ömrün hər saniyəsinə belə boş verməmiş, tək özlərindən və yaxud ailələrindən ötrü deyil, xalqından, millətindən, eyni zamanda bütün bəşəriyyətdən ötrü gecələrini gündüzlərinə qatararaq çalışmış və dünya xəzinəsinə qiyməti heç bir şeylə ölçülməyən ləllər, gövhərlər bəxş etmişlər.

Bu insanlardan biri də məhz Şirməmməd Hüseynovdur. Şirməmməd Hüseynov Uca yaradanın ona bəxş etdiyi şüuru ancaq saleh işlərə yönəltdirmişdir və yönəltməkdədir. O, heç zaman qadağaları pozmamışdır, vətənin təəsübünü çökmüş, namusu ilə yaşamış, xalqını sevmiş, ona əllərini uzadan hər kəsə qayğı göstərmiş, kimsənin əlini boş qaytarmamışdır. Təkrar da olsa, bunu deməyə borclu yox ki, Şirməmməd

müəllim hər saniyəsinə qızıdan, brilyantdan qat-qat dəyərli sayaraq, həm də böyük həvəslə çalışmışdır və 95 yaş olmasına baxmayaraq cavanlığındakı enerji ilə çalışmaqdadır.

Səvgili Peyğəmbərimiz Həzrəti Muhəmməd əleyhəssalatu vəssələmin çox gözəl bir hədisi-şərifü var; "Alim öldü, aləm öldü".

Ulu Peyğəmbərimiz alimlərə çox böyük dəyər verərək, onların məqamının Allah yanında çox yüksək olduğunu söyləmişdir.

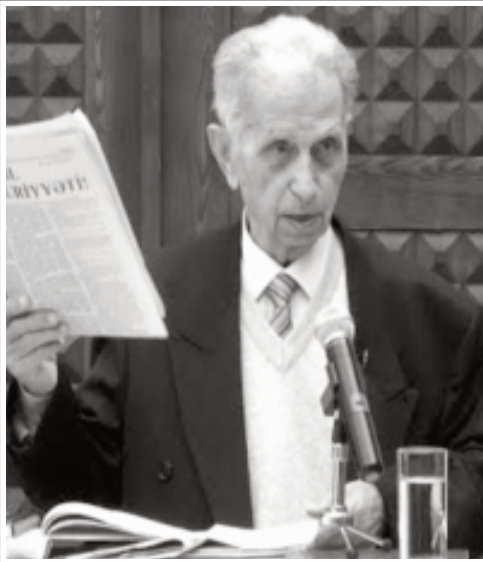
Şirməmməd müəllim əsil alimdir. Onun alimliyi bir qisim saxta "alimlər" kimi kağız üzərində deyil, çünki onun yaradıcılığı, fəaliyyəti göz qabağındadır. Yaxşı bir zərb-məsəl də var ki, görünən kəndə bələdçi lazım deyil.

Şirməmməd müəllim həm də uzun illərdir ki, nümunəvi bir pedaqoqdur. O, 1954-cü ildən, yəni M.V.Lomonosov adına Moskva Dövlət Universitetinin jurnalistika fakültəsinin Elmi Şurasında həmin universitetin mətbuat tarixi kafedrasının müdiri, professor A.Por-tyanskiyin rəhbərliyi ilə namizədlik dissertasiyasını müdafiə edərək alimlik dərəcəsi alıb doğma vətənə döndəndən sonra Azərbaycan Dövlət Universitetində filologiya fakültəsinin jurnalistika kafedrasının baş müəllimi kimi çalışmağa başlamış, sonra dosent kimi işləmiş, 1962-1969-cu illərdə ADU-da filologiya fakültəsinin dekan müavini, 1970-1976-cı illərdə jurnalistika fakültəsinin dekanı, 1976-1980-ci illərdə mətbuat tarixi və ideoloji metodları kafedrasının müdiri olmuşdur. Şirməmməd müəllim hal-hazırda da Bakı Dövlət Universitetində professor kimi çalışmaqdadır. O, bu illər ərzində vətənə, torpağa, xalqa, millətə, dövlətə ləyaqətlə xidmət edən yüzlərlə elm adamı yetişdirmişdir.

Şirməmməd müəllimin pedaqoji fəaliyyətinin böyük bir hissəsi sosializm ideologiyasının zəhərli qılıncının qabağının da, arxasının da kəsdiiyi zamanlara düşmüşdür, yəni 1954-cü ildən 1991-ci ilə qədər, düz otuz yeddi il. Hamımıza, daha doğrusu, 1991-ci ilə qədər artıq xalqın dili ilə desək ağıl kəsən insanlarımızı məlumundur ki, sosializm ideologiyası dönməndə Lenin ilahiləşdirilmiş, dünyanın ən murdar adamlarından biri olan, 1918-ci ildə 100 mindən çox azərbaycanlının qətlinə fərmən vermiş Stepan Şaumyan isə bütlləşdirilmişdi. Bütün informasiya vasitələri, mətbuat orqanları yerli-yersiz Lenini, Şaumyanı tərifləyir və tərifləməkdən də doymurdular. Şaumyan mövzusu isə o zaman Sovet Hökumətinə şirin görünmək istəyən insanlar üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb edirdi. Lakin onlardan fərqli olaraq həqiqəti bəyan eləyən Şirməmməd Hüseynov isə qətiyyətlə qorxmurdu. Daim Azərbaycan və türk xalqının ən qatı düşmənlərindən olan Stepan Şaumyanın əsil simasını, riyakarlığını, alçaqlığını tələbələrə anladır. 60-cı illərdə Şirməmməd müəllimin tələbəsi olmuş, hal-hazırda BDU-nun professoru Həmid Vəliyev, Şirməmməd müəllim haqqında maraqlı bir tarixçə nəql edir:

"Günlərin bir günündə mühazirəsini oxuyub başa çatdırdıqdan sonra mövzu ilə heç bir əlaqəsi olmayan söylədiyi fikir hələ də qulaqlarımda səslənir: "Stepan Şaumyan haqqında, 26-lar haqqında ağız dolusu danışirlər. Onların fəaliyyətini şişirdirlər. Azərbaycana vurduqları ziyan barəsində isə heç nə demirlər. Çünki bunları demək hakimiyyətə əl vermir.

(Davamı 14-cü səhifədə)

(Əvvəli 12-ci səhifədə)

Arxivlərdə Şaumyanın bəd əməlləri haqqında çoxlu materiallar vardır. Böyük Sovet Ensiklopediyası baş redaktorunun müavini vəzifəsində çalışın, tarix elmləri doktoru Levon

Şaumyan SSRİ-nin bütün arxivlərinin qapılarını qıfıllayıb açarları cibində gəzdirir. İstəmir ki, azərbaycanlılar arxivə girib atası barəsində mövcud olan materialları görsünlər. Elə buna görə də azərbaycanlılardan tarix elmləri doktoru alimlik dərəcəsi alanlar son dərəcə azdır. Olanlar isə kolxoz quruculuğunun tarixini, sosializmin nəəliyyətlərini və sair bu kimi mövzuları araşdırırlar.”

Şirməmməd müəllimin başqa bir tələbəsi Cahangir Məmmədlinin də bununla bağlı bir xatirəsi var:

“Sovet dövründə “Kollektiv sosializm yarışını genişləndirərək dövlət planını ikiqat yerinə yetirmişdir” tipli dəbdə olan basmaqalib jurnalist cümləsinə qarşı Şirməmməd müəllim hələ o zaman tez-tez deyirdi: “Bu sosializm yarışını çox genişləndirib, axırda partladacaqlar.” Auditoriyada “Sovet adamı” anlayışının absurdluğunu sübut edirdi. Ədəbi ictimaiyyətin,

edərkən ərəb əlifbası ilə yazılan bütün yazıları latın qrafikasına çevirdiyi kimi, Üzeyir bəyin də məhz ərəb əlifbası ilə qələmə alınmış yazılarını latın qrafikasına böyük peşəkarlıqla çevirmişdir. Məlum məsələdir ki, ərəb qrafikası əsasında tərtib olunmuş Azərbaycan əlifbasında hərəkələr olmadığına, daha doğrusu əksər hallarda sözlərin ortasında saitlər yazılmadığına görə kiritil və latın qrafikasına öyrəşmiş adamlar üçün bu əlifba ilə yazılanları oxumaq o qədər də asan bir məsələ deyil. Şirməmməd müəllim bu işdə də böyük ustadır və ərəb qrafikası əsasında tərtib olunmuş Azərbaycan əlifbası ilə yazılmış əsərləri olduqca rahat bir şəkildə oxuya bilir. Lakin bu da hamısı deyil. Şirməmməd müəllim o zamankı dövrə aid, indiki zamanda çətin anlaşılan sözlərin lüğətini də tərtib etmişdir.

Şirməmməd müəllimin fəaliyyəti həddindən artıq çoxşaxəlidir. O, həqiqətləri üzə çıxartmaqdan ötrü tək cəzə bəzən özümü məxsus, eyni zamanda hər tarixi hadisəyə obyektiv qiymət verən xarici mənbələrdən topladığı tarixi sənədlərlə, arxiv materialları ilə kifayətlənmişdir. Azərbaycan və türk xalqının qatı düşməni olan ermənilərin arasındakı tarixə əksər ermənilər kimi yox, düzgün qiymət verən insanların qələmə aldığı həqiqəti əks etdirən yazılarını tapıb arxiv sənədi kimi informasiya vasitələrinə təqdim edir.

Tiflisdə rus dilində nəşr olunan “Vozrojdenie” qəzetində ermənilərin “Yeni fəlakətli xətası” adlı məqalə çap edilib. “Açıq söz” qəzeti bu məqaləni rus dilindən Azərbaycan dilinə tərcümə eləyərək oxucuların diqqətinə çatdırıb. “Açıq söz”dən sonra “Hümmət” qəzeti bu məqalənin təkrarını verib. Bu çox maraqlı bir məsələdir. Bu məqalədə söhbət ondan gedir ki, Türkiyə ermənilərini yolundan çıxardan avantüraya sövq edən Rusiya və Qafqaz erməniləridir. Ermənilərin “Yeni fəlakətli xətası” adlı məqalədən sitat: “Rusiya ermənilərinin ağılsız siyasəti

ZƏR QƏDRİNİ BİLƏN ZƏRGƏR

tarixçilərin vəsf etdiyi “26-lar”ın Azərbaycana vurduğu zərbələri üstüörtülü ehyamlarla bizə çatdırırdı. Mətbuat tarixini, mədəniyyət tarixini Təbrizdən başlayırdı, mühacirət mətbuatının yaradıcılığında söz açırdı.”

Azərbaycan musiqisinin sərkərdəsi olan Üzeyir bəy Hacıbəyli xalqımızın böyük bir qismi sadəcə olaraq bir bəstəkar-dramaturq və musiqi pedaqoqu kimi tanıyır. Lakin Üzeyir bəyin məziyyətlərini saymaq qurtarmaz. Əslində Üzeyir bəy sözün əsil mənasında vətən fədaisi idi və bütün həyatını vətənə təmənnsiz xidmətlə keçirmişdi. Təsədüfi deyil ki, 1918-ci ildə başlarında Stepan Şaumyan olmaqla ermənilərdən ibarət daşnak-bolşevik neofaşist hərbi birləşmələri xalqımıza qarşı qətlə törədəndə Üzeyir bəy Fransa mətbuatında ermənilərin yırtıcılığı, vəhşiliyi, cəlladlığı haqqında silsilə məqalələr dərc etdirmişdi.

Şirməmməd Hüseynov Məhəmməd Əmin Rəsulzadə irsinə təmənnsiz əmək verdiyi kimi Üzeyir Hacıbəyli irsinə də əmək verməkdədir. O, Üzeyir bəyin 120-yə yaxın məqaləsini – 19 çap vərəqi həcmində “Nəşrlərdə kənara qoyulmuş mətbu əsərləri” adı altında öz şəxsi hesabına çap elətdirdiyi kitaba salmışdır. Şirməmməd müəllim eyni zamanda bir mətnşünas kimi Məhəmməd Əmin Rəsulzadə irsini tədqiq

nəticəsində Ermənistan əzildi, məhv oldu. Vorontsovun Rusiyaya ermənilərsiz Ermənistan lazımdır siyasəti tamamilə əmələ gəldi. Fəqət kiçik Ermənistan təcavüzkarənə siyasət yürüdərkən hərbi bir dövlət kimi müttəfiqlər sırasına girdi. Rus qoşunları erməniləri vurub doğma yurdlarından qovdular. Məhz İslamı qəbul edən 400 min erməni vətənlərinə xəyanət etmək istəməyənlərdir. 600 min erməni Mesopotamiyaya, 200 minini Rusiyaya, 120 minini Avropaya, 130 minini Suriyaya köçürdülər.”

Şirməmməd müəllim buna rəğmən belə deyir:

“Görünür ermənilər hər şeyi əzəldən saymağa başlamalıdır. Nəse itirənə ona görə deyirlər ki, əvvəl bir özünü yaxşı-yaxşı axtar. Onda görünəcək ki, ortada hansısa qeyri-adi soyqırım yox, adicə say-qırım məsələsi var.”

Şirməmməd müəllim 95 yaşına çatmasına baxmayaraq hələ də gizli qalan həqiqətləri üzə çıxarmaqdan ötrü bütün bacarığını ortaya qoyur. Şirməmməd müəllim sözün həqiqi mənasında Azərbaycan xalqının sərvətidir və xalqımız üçün olduqca dəyərli bir şəxsiyyətdir. Biz bu qocaman, müdrik alimə can sağlığı və 100 illiyini təntənə ilə qeyd etməyi arzulayırıq.